עין משפט
נר מצוה

מז א מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' כג ובהג"מ סוף הל' שביתת עשור טוש"ע א"ח סי' תריט:
מח ב מיי' פ"ג מהל' ביכורים הלכה יב סמג עשין רכח:
מט ג מיי' שם הל' יד:
נ ד מיי' שם הל' יב:

מאי לאו זמן לא ברכת המזון ותפלה הכי נמי מסתברא דאי ס"ד זמן זמן כל שבעה מי איכא הא לא קשיא דאי לא בריך האידנא מברך למחר או ליומא אחרינא מ"מ כוס בעינן לימא מסייע ליה לר"נ [א]דאמר רב נחמן [א]זמן אומרו אפילו בשוק דאי אמרת בעינן כוס כוס כל יומא מי איכא דלמא דאיקלע ליה כוס וסבר ר' יהודה שמיני טעון לינה והא תניא [ב]רבי יהודה אומר מנין לפסח שני שאינו טעון לינה שנא' [1]ופנית בבקר והלכת לאהליך וכתיב [2]ששת ימים תאכל מצות את שטעון ששה טעון לינה את שאינו טעון ששה אינו טעון לינה למעוטי מאי לאו למעוטי נמי שמיני של חג לא למעוטי פסח שני דכוותיה הכי נמי מסתברא [ג]דתנן [ב]הביכורים טעונין קרבן ושיר ותנופה [ג]ולינה מאן שמעת ליה דאמר תנופה רבי יהודה וקאמר טעון לינה דתניא [ד]ר' יהודה אומר [א] [3]והנחתו זו תנופה אתה אומר זו תנופה או אינו אלא הנחה ממש כשהוא אומר והניחו הרי הנחה אמור הא מה אני מקיים והנחתו זו תנופה ודלמא ר"א בן יעקב היא דתניא[ה] [4]ולקח הכהן הטנא מידך לימד על הביכורים שטעונין תנופה דברי ר"א בן יעקב מ"ט דר"א בן יעקב [ו]אתיא יד יד משלמים כתיב הכא ולקח הכהן הטנא מידך וכתיב התם [5]ידיו תביאינה את אשי ה' מה כאן כהן אף להלן כהן ומה להלן בעלים אף כאן בעלים הא כיצד [ד]כהן מניח ידו תחת יד בעלים ומניף מאי הוי עלה רב נחמן אמר אומרים זמן בשמיני של חג ורב ששת אמר אין אומרים זמן בשמיני של חג והלכתא אומרים זמן בשמיני של חג תניא כוותי' דרב נחמן [ז]שמיני
רגל

מאי לאו זמן. הך ברכה דקאמר ר' יהודה מאי היא לאו היינו זמן לעצמו: **ברכת המזון.** דעל השתא אמרי' את יום חג הסוכות הזה וכאן את יום שמיני חג עצרת הזה: **מ"מ.** היכי משכחת לה זמן בחולו של מועד ואפי' לא בריך יומא קמא הא בעינא כוס של יין ואין יין מצוי לכל אדם בחולו של מועד: **לימא.** הא דקתני ברכה כל ז' ומפרש' דהיינו זמן: **מסייע לר"נ.** דאמר אומרו בשוק בלא כוס: **מנין לפסח שני.** האמור לטמאים לעשותו בחדש השני שאינו טעון לינה בירושלים: **ופנית בבקר.** וסמיך ליה ששת ימים וגו'. פסח שני אינו אסור בחמץ אלא שטעון מצה למצוה ואוכל חמץ מיד: ה"ג **מאי לאו למעוטי נמי שמיני.** דכיון דאינו אלא י"ט יחיד אינו טעון לינה: **לא למעוטי פסח שני דכוותיה.** אינו ממעט אלא פסח שני לבדו דבפסח קאי ופסח קממעט אבל שבועות ושמיני עצרת אע"ג דלא איתנהו ז' ימים טעון לינה: **ה"ג מסתברא.** דלא ממעיט ר' יהודה אלא פסח שני לחוד: **טעונין קרבן.** להביא עמהם שלמים. ובהש"ס ירושלמי יליף מושמחת בכל הטוב (דברים כו) ואין שמחה אלא שלמים דכתיב (שם כז) וזבחת שלמים ואכלת ושמחת. ושיר נמי יליף לה מבכל הטוב ואין טוב אלא שיר והלוים היו אומרים אותו ומהו השיר ארוממך ה' כי דליתני (תהלים ל) דכתיב (יחזקאל לג) יפה קול ומטיב נגן ובספרי (כי תבוא כו יא) נמי תניא בכל הטוב זה השיר: **ותנופה.** לקמיה יליף לה: **ולינה.** התם יליף לה ופנית בבקר הא למדת שכל הפינות שאתה פונה לא יהו אלא בבקר: **מאן שמעת ליה דאמר תנופה.** לביכורים: **ר' יהודה.** כדלקמן: **וקאמר הכא טעונין לינה.** ואע"ג דאין טעונין ששה: **דתניא.** דאית ליה לרבי יהודה תנופה בביכורים: **והנחתו זו תנופה.** דבראש הפרשה נאמר ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני ה' וגו' ובסיפיה נאמר והנחתו מכלל שחזר ונטלו ולמה נטלו לתנופה: **זו הנחה.** שמגיד לך שמצוה להניחו לפני המזבח ואח"כ יטלוהו הכהנים ויאכלוהו: **ודלמא.** ההיא דקתני תנופה ולינה ר"א בן יעקב הוא דשמעי' ליה נמי דאמר טעונין תנופה אבל כרבי יהודה לא מתוקמא דאית ליה לר' יהודה כל שאין טעון ששה אין טעון לינה ולא תילף מהכא סברא דידך: **ידיו תביאינה.** בבעלים דשלמים כתיב גבי תנופה דכתיב בסיפיה להניף אותו תנופה וגו': **מה כאן.** בביכורים כהן דכתיב ולקח הכהן: **תחת יד הבעלים.** בעלים אוחזים בשפת הטנא וכהן מניח ידיו תחת שוליו וכן מפרש במסכת ביכורים (פ"ג מ"ו): **מאי הוי עלה.** דזמן בשמיני:
פז"ר

נותר ברגל מ"מ לענין לינה יתכן דעשאן בקר אחד כפשטיה דקרא שאחר הרגל ישוב לביתו וניחא השתא דשמיני עצרת וביכורים דטעונין לינה מיתרבו מדכתיב ופנית ולחג הסוכות בעינן היקישא מחג המצות ולא מיתרבי מדכתיב ופנית כדאמרינן פ"ק דר"ה (דף ה. ושם) למאי הלכתא כתב רחמנא לחג הסוכות לאקושי לחג המצות מה חג המצות טעון לינה אף חג הסוכות טעון לינה דאי משום דכתיב ופנית הוה אמינא לילה אחד ואתיא היקישא לאשמועינן דאסור לצאת מירושלים כל ז' ימי החג שכל הרגל חשוב בקר אחד כחג המצות וניחא נמי הא דקאמרי' הכא שכשם שבשבעת ימי החג טעון לינה:

הביכורים טעונים קרבן שיר תנופה ולינה. בפ' ג' דביכורים (מ"ו) מפרש דאמלע הקריאה היתה תנופה דתנן הגיע לארמי אובד אבי מוריד הסל מכתפו ואוחזו בשפתותיו וכהן מניח ידו תחתיו ומניפו וקורא מארמי אובד אבי עד שגומר כל הפרשה כולה ומניחו בצד המזבח ומשתחוה ויוצא משמע שלא היה מניף אלא בשעת הקריאה אבל בספרי (פרשת ראה) משמע דאיכא שתי תנופות דקתני והנחתו לפני ה' אלהיך מלמד שטעונין תנופה ב' פעמים אחת בשעת קריאה ואחת בשעת השתחויה והתם בספרי דרש ב' תנופות מדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך כר' אליעזר בן יעקב ושמא סבר לה נמי כרבי יהודה דדריש הכא והנחתו זו תנופה ולהכי בעי ב' תנופות דולקח הכהן באמלע קריאה כתיב וכי כתיב והנחתו גבי השתחויה כתיב ומשמע ליה לשון תנופה מלשון לך נחה את העם (שמות לב) מנא"ר בלע"ז ומוליך ומביא א"נ מדאחר הנחת כהן כתיב' עוד הנחה אחריתא לאחר קריא' ש"מ דלאחר הנחת כהן חזר ונטלו כדי לחזור ולהניף אחר קריאה דהיינו בשעת השתחויה אבל קשה דבפרק בתרא דמכות (דף יח:) אמרינן מאן תנא דפליג עליה דרבי יהודה ר"א בן יעקב מנא ליה דפליגי דלמא דרשי תרווייהו כמו תנא דספרי והתם משמע דר"א מייתי ליה והנחתו לומר דהנחה מעכבת בכהן ושמא מדלא מייתי כל חד דרש' דחבריה מכלל דלא ס"ל ומיהו קשה דרבי יהודה דריש תנופה מוהנחתו ואפ"ה מוקי לה בשעת קריאה כדתנן פרק ג' דביכורים (מ"ו) משום דוהניחו [קמא] גבי קריאה כתיב לכך נראה דבספרי דריש תנופה להשתחויה מדאיתקש להנחה ועוד תנא שלישי דלית ליה תנופה כלל כדמשמע הכא מאן שמעת דאמר תנופה רבי יהודה מכלל דרבנן לא בעו תנופה כלל והוא תנא פרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף סא.) דתנן התם גבי ואלו טעונות תנופות הביכורים כדברי ר"א בן יעקב שמע מינה דלרבנן לא בעו תנופה וכי קאמר במכות מאן תנא דפליג עליה דרבי יהודה ר"א בן יעקב ניחא ליה לאתויי תנא דמשנה בהדיא ועוד י"ל דב' תנופות לאו דוקא אלא לפי שיש ביכורים שאין טעונין קריאה כגון מן החג ועד החנוכה כדתנן פ"ק דביכורים (מ"ו) וקאמר דהטעונין קריאה מניף בשעת קריאה ושאין בהן קריאה מניף בשעת השתחואה:

כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף. לאו דוקא קאמר תחת יד הבעלים ממש דא"כ הויא חציצה בין הכלי ובין הכהן ובסוף שתי מדות מסקינן גבי בעלים חברים לנפו כולהו בהדי הדדי קא הויא חציצה אלא כדתנן פרק ג' דביכורים (מ"ו) גבי סל של ביכורים אוחזו בשפתותיו וכהן מניח ידו תחתיו ומניפו והיינו תחת יד הבעלים ומיהו בההיא דבעלים חברים פי' שם בקונט' דבתנופת הכהן לא איכפת לן אם יש בה חציצה דעיקר תנופה בבעלים היא ותימה היא מנא ליה הא דתרווייהו כתיבי והתם (מנחות דף סא:) תניא גבי תנופה דשלמים הא כיצד כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף כיצד עושה מניח אימורין על פיסת היד וחזה ושוק עליהם והתם מצינו למימר שאוחז הכהן באימורים היוצאין חוץ לפיסת היד ולפי שהבעלים למעלה קאמר תחת יד הבעלים וירושלמי דסוטה משמע קצת דהוי בנגיעה ממש גבי תנופת מנחת סוטה דפריך בירושלמי ואין הדבר כעור מביא מפה ואינו חוכך מביא כהן זקן ואפילו תימא ילד אין יצר הרע מצוי לאותה שעה מיהו מצינו למימר דאף על פי שזה למטה מן הכלי וזה למעלה מן הכלי פעמים שנוגעין ידו בידה על ידי שמתעסקין בתנופה:
רגל

רבינו חננאל

מאי ברכה דקתני לאו זמן, ש"מ דאומר' זמן בשמיני של חג. ודחינן לא מאי ברכה דקתני הזכרה בברכת המזון ובתפלה. פי' מזכירין בפירוש את יום מקרא קודש הזה יום שמיני חג עצרת הזה. הכי נמי מסתברא דברכה, זו ברכת המזון ותפלה, דאי ס"ד זמן, זמן כל שבעה מי איכא, דקתני כשם ימי החג טעונין קרבן שיר ברכה ולינה כך שמיני טעון קרבן שיר ברכה ולינה. ודחינן האי סברא לא קשיא דאי לא בריך האידנא בריך למחר כו'. ואע"ג שמראין הדברים כי אין אומרין זמן אלא על הכוס, גרסינן בהדיא בעירובין בסוף בכל מערבין, והלכתא אומרים זמן בראש השנה וביום הכיפורים, והלכתא זמן אומרו אפילו בשוק. ואקשינן וסבר ר' יהודה שמיני של חג טעון לינה, והתניא ר' יהודה אומר ופנית בבקר והלכת לאהליך, ששת ימים תאכל מצות, את שטעון ששה טעון [לינה], את שאינו טעון ששה אינו טעון לינה, מאי לאו למעוטי שמיני של חג, שכיון שאינו טעון ששה אינו טעון לינה. ודחינן לא למעוטי פסח דכוותיה, דאינו טעון לינה ומאי, ניהו פסח שני. והאי דקתני בברייתא בהדיא מנין לפסח שני, אחר שתירצוה והעמידוה כן נשנת כך. הכי נמי מסתברא דתנן במסכת ביכורים פ"ב, הביכורים טעונין קרבן שיר ותנופה ולינה. וגרסינן בגמרא דילה, טעונין לינה דכתיב ופנית וגו' כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא בבקר. אמר ר' יונה הדא דאיתמר בשאין שם קרבן, אבל יש עמהן קרבן, בלא כך טעונין לינה מחמת קרבן. ואמרינן מאן שמעת ליה דביכורים טעונים תנופה, ר' יהודה, א) כלומר הוא שמצריך לינה על הקרבן. ודחינן כו' מתני' כר' אליעזר דהא ר' אליעזר מחייב תנופה בביכורים. ופשוטה היא. ואסיקנא והלכתא אומרין זמן בשמיני של חג ואין אומרין זמן (בשמיני) [בשביעי] של פסח.

א) נראה דל"ל וקאמר טעון לינה כלומר והוא שמלריך.

מסורת הש"ס

א) עירובין מ:, ב) פסחים לה:, ג) ביכורים פ"ב מ"ד, ד) מכות יח: מנחות סא:, ה) ג"ז שם. ספרי פ' כי תבא, ו) קדושין לו: [סוטה יט.], ז) [תוספ' פ"ד ה"י],

תורה אור השלם

1. וּבִשַּׁלְתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפָנִיתָ בַבֹּקֶר וְהָלַכְתָּ לְאֹהָלֶיךָ: דברים טז ז
2. שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לַייָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: דברים טז ח
3. וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי יְיָ וְהִנַּחְתּוֹ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כו י
4. וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטֶּנֶא מִיָּדֶךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבַּח יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים כו ד
5. יָדָיו תְּבִיאֶינָה אֵת אִשֵּׁי יְיָ אֶת הַחֵלֶב עַל הֶחָזֶה יְבִיאֶנּוּ אֵת הֶחָזֶה לְהָנִיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְיָ: ויקרא ז ל

הגהות הגר"א

[א] גמ' רי"א והניחו זו כו' כשהוא אומר והנחתו הרי הנחה אמור הא מה אני מקיים והניחו זו תנופה כצ"ל. [עי' בהגהות רש"ש]:

מוסף רש"י

את שטעון ששה. שאוכלין עליו מצות ששה ימים, ולישנא דקרא נקט, וקרא לדרשה אתא ללמד על ימות הפסח שהן רשות באכילת מצה חוץ מלילה הראשון (פסחים צה:). **טעון לינה.** לילה אחד בתוך העיר (שם). **והנחתו זו תנופה.** שנוטלו אחר הנחת הכהן ואוחזו בידו כשהוא קורא וחוזר ומניף (דברים כו י) קרי ביה והנחתו, לשון ולא נחם אלהים וגו' (שמות יג) שהוא מנחה אותו לארבע רוחות ומעלה ומוריד (מכות יח:). **אתיא יד יד משלמים.** מתנופת חזה ושוק ואימורין דשלמים (סוטה יט.).